

SZEGÉNY EMBER,
GAZDAG EMBER

LEÁNYKÉRŐBEN A NAGYGAZDÁNÁL

A húszas évek végén esett meg ez a história, akkor, amikor a földnek nagy volt errefelé a becsülete. Akkorjában még ezen keresztül nézték az embert, s akinek nem volt földje, azt a gangosabb, rátartibb nagygazdák szinte nem is vették emberszámba.

Történt, hogy egy zsiroskenyéren élő zsellércsalád tehetséges gyermeke állatorvosi diplomát szerzett a fővárosi egyetemen. A doktori titulus elnyerése után szülővárosában vert gyökeret, itt a Tisza mentén, s pár év alatt nagy praxisra tett szert. Benne lévén már a korban, a doktor elhatározta, hogy megnősül, mégpedig lehetőleg minél jobban. E célból – a rossz nyelvek szerint – szorgalmasan látogatta a Tisza menti telekkönyvi hivatalokat Becsétől Kanizsáig. Végül megállapodott – ahogy akkor mondták – „csumás”, „szárazkapu bejáratos” nagygazda családnál, ahol eladó hajadon volt.

Az ifjú, annak rendje s módja szerint, meglátogatta a kiszemelt örömapát, s előadván nősülési szándékát, kellő tisztelettel megkérte a leány kezét. Az apósjelölt – rátarti, ki vagyok, mi vagyok – így adta fel a kérőnek a szót:

– Osztán, ha meg nem sérteném, mennyi földje is van öcsém uramnak?

– Hát... az nincs sok... Megvallva, nem is törekedtem rá – próbálta magát igazolni a vőjelölt –, de van diplomám, amely elég biztos megélhetést nyújt, úgy gondolom.

– Nézze, tülem gondóhatja, amit akar, de azért mondok én magának valamit: ütesse el a diplomáját, osztán ha kihajt, gyűjjön el újra, akkó' majd tárgyalhatunk! – fejezte be a leánykérést a gazda, akinek még az sem imponált, hogy „úrhoz” adhatta volna a lányát.

ÖREG RÉSZES EMLÉKEZIK...

Öreg részes munkások emlegetik, hogy a gazdák – különösen a fu-
karabbja – igyekeztek a legolcsóbban megoldani a géprészesek koszt-
oltatását. Ahogy mesélik, minden tanyán bablevessel meg avas olda-
lással várták őket.

– Olyan fekete volt a leves a füstös hústól, mint a bogrács oldala.
Megenni megettük, de nem nagyon kaptunk rajta, mert rettentő sok vi-
zet kívánt. Örökké csak azt a rossz, kemény tanyai kútvizet ittuk rája.
Egyszer, amikor már az ötödik vagy hatodik tanyán fogtunk a cséplés-
be, megkérdezi a gépész a hét határban ismert zsugori nagygazdát –
aki reggel még egy nyelet pálinkát is sajnált tőlünk, hogy mi lesz
ebédre. Az meg dicsekedett vóna, hogy „Bableves füstölt csülökkel!”,
de torkán akadt a dicsekvés.

– Azt az ide-odáját! – káromkodott a gépész – hát mink már csak
babot együnk egész héten? Ki az éket! Le a szijat, emberek! Nem
dógozunk tovább!!

Kapkodott a gazda fűhöz-fához, bozsékol, de hiába. Az emberek
csak akkor voltak hajlandók kötélnek állni, amikor megígérte, hogy
báránypaprikás lesz ebédre.

– No, oszt lett-e? – veti közbe egy hallgató.

– Lenni lett, de nem vót abba semmi köszönet – mesélte az öreg –,
mert mikor délbe körülültük a nagy tálat, kisült, hogy a báránybul, mi-
re bográcsba került, kivénhedt, öreg kos lett, oszt olyan inas, rágós vót
a húsa, mint a bocskorszíj. A tanyai kutyák ették meg az ebéd legna-
gyobb részét, mert még az állkapcsunk is kifáradt a nagy rágásban.
Mondtam is, ahogy ott éhesen törölgöttük a szánkat: – no, emberek,
most láthassátok: amék gazda reggel kutya, az délben is az marad!

KELLENE NEKI...

Az egyik Zenta környéki községben élt... nem is élt: tengődött egy
anyaszomorító öreglegény. Mondják, rest volt mindenre, s dehogy tett
vóna akár egy szalmaszálat is keresztül a másikon. Az anyja tartotta

el, annak a nyakán élőszködött, mert ha virágjában szerette is a lányokat, csak nőtlen maradt, mert még arra is lusta volt, hogy asszonynak való után járjon. Hiába szorította őket a szükség, csak ült otthon tétlenül, lopta a napot, pipált feszt, a legyeket füstölte. Szegény anyja, ha elő is vette néha, és lepocskolta, amiért bűdös volt neki a kapanyél, mit ért az? A legény állta a szidást, mint koszos malac a vakarást. Sose teremtett be télire tüzelőt vagy kenyérnek valót; még csak egy malacka sem rítt kint az ólban. Hitvány egy ember volt, no! Az ilyenre szokták rámondani a régi öregek azt, hogy „kár volt érte az apjának megoldani a gatyamadzagot!”.

Ott laktak a Gecse-szukban, amikor egy téli napon meglátogatta őket az egyik rokonféléjük.

Deres volt kint is, bent is, és az anya meg a fia ott göthölt nagykendőben, nagykabátban a hideg kemence mellett.

– Hát tik? Mit csináltok ilyen hidegben?

– Láthatod. Gubbasztunk.

– Miért nem tüzeltek?

A legény még szólni is restellt, de a rokon csak unszolta őket, fagatolózott tovább, mire a szüle kibökte:

– Tüzelnének mink, ha vóna mivel.

– Nincsen?

– Nincs hát!

– Gyere le hozzám az Aljra – szólta az ember a legényhez –, van ott szárízik meg szalma elég! Köss egy háttal!

A legény gubbasztott tovább. Ám a rokon, afféle regnáló, segítő természetű kisparaszt, csak buzgólkodott:

– Hallod, gyere! megfagytok itt anyáddal. Nem köll érte fizetni, ingyér adom...

No, erre már Gellértben (így hívták a legényt) is megmozdult a lélek.

– Akar adni?

– Persze, akarok hát.

– Akkó, hozza is föl!

VÁROSIASODUNK

Már errefelé, a Tisza mentén is szűnőfélben a régi erény: a földszerzés, a látástól vakulásig való dolog odakinn a kukorica- meg a krumpliföldön. Polgárosodunk. A földművelő – aki valamikor szalonán húzta a kaszát – a fiát már mesterségre adja, hadd legyen belőle iparos vagy tisztviselő; hadd legyen legalább neki könnyebb élete, mint az apjának volt! Nem is igen tudja már a falusi fiatal megmondani a zöldellő gabonatóbláról, hogy búza-e vagy árpa. Annál jobban érti a Fiat-kocsi előnyét a Trabanttal szemben.

Városiasodunk.

Hogy az utódok mennyire nem szeretik a földet meg a földdel való vergődést, álljon arra példának az alábbi – megtörtént – epizód.

*

A szorgalmas és magahajszoló, boldogulni tudó kisparasztot nem győzi hőkölni a családja:

– Ugyan, apus, ne dolgozzék már annyit! Minek bajlódik olyan sokat azzal a földdel, inkább adjon túl rajta! – tanácsolták neki.

A fiatalok kicsit talán maguk miatt is szóltak, restellették a maguk kispolgári kényelmét, látva apjukat, amint hajnalok hajnalán elindul kifelé, s csak valamikor este, harangszó után cihelődik le a kocsiról elkoszolódott, veritékszagú ruhájában.

Egy alkalommal, amikor együtt ült a család, apjuk kedélyesen megkérdezte őket:

– Ugye, gyerekeim, ha én meghalok, tik már akkor árulni kezditek a földet, amikor hazafelé jöttök a temetőből?

– Téved, apus: nem akkor.

– Hanem mikor?

– Amikor *megyünk!* – válaszolta meggyőződéssel a vejkó.

TISZTELETDÍJ

Fiatal, gyerekképű „cselédkönyves” doktor kezdett rendelni pár évvel ezelőtt a zentai egészségházban. Kedves, a beteget figyelmesen (és türelmesen!) végighallgató orvos lévén, hamarosan kiterjedt „paciéntúrája” keletkezett, s a rendelője előtti beteg-váró mindig dugig volt látogatókkal.

Egy meleg nyári napon idős Tisza-parti nénike nyitott be hozzá, akit tüzetesen megvizsgált, ellátott recepttel, meg szíves szavú jó tanáccsal is. A vizit végén megköszönve az orvos jóindulatát, a szüle bogozni kezdte a zsebkendőjét. Kinyálazott bizonyos kék meg pirosasú papírpénzeket, mire a kis doktor élénken tiltakozni kezdett, hogy szó se lehet róla, neki nem jár semmiféle pénz, tegye csak el a néni, s gyengéden megfogva az öregasszony vállát indította volna kifelé. Ekkor a szülíke zsebregyűrve a bankókat, a megmaradt sárgaréz aprót szórta ki elmenőben a rendelő asztalára, s bizalmasan odasúgta:

– Akkó hát ezt a keveset, doktor úr – *fagylajtra*.

VISSZAFIZETTE...

Világtalan öreg koldus kilincselgetett végig a felsőhegyi kiskapukon – még annak idején. Vezetője valami vásott rokon gyerek volt, aki az iskola helyett inkább az öreg oldalán „tanulgatta az életet”.

A legtöbb háznál karaj kenyérrel fizettek az elgajdolt Miatyánkért, de akadt hely, ahol krajcárt adtak, vagy lisztet, tojást, darab szalonnát tettek a foltos koldustarisznyába. Az egyik portán a tág szívó gazdaszszony – megsajnálva az árvákat – éppenséggel egy jó darab kolbászt vetett nekik, amit az élelmes legényke nyomban külön zsebbe csúsztatott, nehogy az öreg szagot fogjon. Házalás közben aztán a kölyök lopva csipegette a kolbászt – élvezkedett.

Ha a szeme nem is, de az orra jó volt az öregnek, mert amikor a sarkokra érve fordult a szél iránya, pofon vágta a kolbászzillat.

– Te, Jóska, az anyád ideodáját, te kóbászt eszöl!

– Hunnan!

– Ne hazudj! Érzem a szagárul...

Nem hagyta az öreg a maga koncát, s addig-addig, hogy a gyerek a maradék kolbászvéget, nehéz szívvel ugyan, de kénytelen volt átengedni a jogos tulajdonosának.

– Itt van no, egyik ke! fene a gyetrájába!

Forrt a gyerek epéje, amiért megrovidítotték, s úgy gondolta, nem hagyja annyiban. Baktatás közben egyszer csak így szólt az öreghez:

– No, itt most ugorjik ke', mer' árok gyün!

Kilépett jócskán, talpalt nagy hosszút a vak koldus – s nekiment képpel a falnak.

– Ejnye, fiam, hát ilyen egy lelketlen vagy, hogy így becsaptá' engem – korholta volna az öreg a gyereket, de az cseppet se meghatódva, így sziszegett vissza:

– Ördög b'on ken'nek az orrába! A kóbászszagot meg tudta érezni, a falét meg nem...?

KOLDUSBARÁT ÉS A BOGARASI GAZDASSZONY

Régebben, amíg nem oszlatták fel errefelé a különböző szerzetes rendeket, gyakran rótták a falvakat, községeket, sőt a tanyákat is a kolduló barátok. Elfogadtak mindent, amit a jámbor lakosság, főleg terményben vagy aprójószágban juttatott nekik. A legtöbb helyen – valóságos nép voltunk! – szívesen fogadták őket, és sokkal bőkezűbb ajándékot adtak, mint a helyi kéregetőknek. Volt hely, ahol zsák búzát, krumplit, acskó tarhonyát, miegyebet kaptak. Ha lipántos volt a baromfi, három-négy párat is felhajítottak a barát szekerére.

Az egyszeri ember is – mesélik – úgy hagyatékozott halála előtt, hogy az elveszett két malacát a barátokra hagyja, azzal a kikötéssel, hogyha mégis megkerülnének, hát akkor legyenek a kisebbik fiáé.

Történt, hogy egy ilyen koldusbarát az egyik szűkmarkú bogarasi paraszt tanyáját is útba ejtette. A gazda adni rest volt, elutasítani meg nem akart, ezért, megpillantva a barátot, nagy óvatosan kisurrant a

gang végénél a szerű felé. Anyjukomnak erre már nem lévén ideje, hirtelen az ajtó mögé húzódott a barát elől. A vizslató szerzetes nyomban észrevette az ajtó alatt kikandikáló lábujjakat, de azért az előjövő szolgálólánykától illő jámborsággal csak megkérdezte:

– Dicsértessék... Hol a gazdasszonyod, lelkem?

– Nincs itthon. E' ment a rostáér' a szomszéd tanyára.

– No, hát akkor – szólt a barát, nagyot ütve botjával a kilógó lábujjakra – mondd meg neki, hogy ha máskor elmegy, a csülkeit se hagyja itthon!

Napjainkban, amikor nemcsak a jégsekrény, hanem a mélyhűtő is szinte mindennapos háztartási eszközzé kezd válni, a fiatalabbak már nem is tudják, hogy valamikor – még nagyapáink idejében – mester-ségesen készített jégvermekben tárolták a jeget.

A régi jégvermek földbe ásott, tágas, pincszerű helyiségek voltak, tetejükön vastag nádtetővel, amely a legforróbb nyárban is megóvta a jeget az olvadástól. A vendéglősök, kocsmárosok, hentesek, de a magánháztartások is egész nyáron át innen szerezték be a hajnali órákban a hűtéshez szükséges jégmennyiséget.

Ezeket a jégvermeket a Tisza jegével töltötték meg a téli hónapok folyamán. Régebben – mondják – sokkal keményebb telek jártak (1928–29 telén – meséli az idősebbje – 30 fokos hideget is mértek), hamar beállt a Tisza, s ilyenkor megkezdődött a jégvágás. Csákány-nyal, fűrészszel vágták a Tisza jegét a napszámosok, a fuvarosok szállították a régi Berger Leó-féle jégverembe (a mai Agro-Tisza épületébe), ott pedig napszámos munkások rakták be egymás tetejére az 5–6 kilós jégtáblákat.

CIGÁNYÁTOK

Mesélik, hogy egyszer, fogvacogtató téli napon is jeget hordtak a Tiszáról föl a verembe. Az öreg Berger, hogy minél olcsóbban ússza meg a berakodást, napszámos munkára a város szélén tengődő, putri-

lakó cigányokat fogadta meg. Persze, már a rakodás elején kiderült, hogy rossz vásárt csinált velük, mivelhogy az „olcsóbb” munkaerő sokkal drágábbnak mutatkozott a régi bevált napszámos-munkásoknál. Hogy valamivel serkentse a didergő füstösöket, azt ígérte nekik, hogy ha jól dolgoznak, meg fogja őket a munka végén jutalmazni. Egész nap fúrta a cigányok oldalát az ígéret, s nem győzték kérdegetni meg találgatni, hogy ugyan mit is kapnak majd a „jó” munka fejében.

– Megtudjátok estére! Csak dolgozzatok! – biztatta őket a pincemester.

Mikor a korán sötétedő téli délutánon az utolsó jegeskocsi is beállt az udvarba, az öreg Berger „napszámosai” már nem győzték türelemmel.

– No, hun van mán az az ajándék, tekintetes úr!? – kérdezték a pincemestert.

– Gyertek, no! – szólt nekik, s aztán a szinte sarkában taposó legényeket odavezette a legutolsó jegeskocsihoz, amelyen tenyéryni vas-tag jégtáblák meredeztek:

– No, elő a zsákot, oszt szedjetez innen a kocsiról, amennyi belefér. Még fizetni sem köll érte.

Megállt egy pillanatra az ütő a szegény cigányokban. Hol a jegeskocsira, hol meg a pincemesterre villant a tekintetük, s aztán egyszerre buggyant ki belőlük az elkeseredés:

– Hát ezt gondúta ajándéknak, te hóhér?!

– No, hogy gyepesedjen be az udvarod!

– Bolondulj meg, oszt úgy haljá’ meg!

– Folyjon ki a szemed!

– Akasztófáru nézd a búcsúsokat!

– Segítsen rá az Úristen a kúdúsbotra!

– Egye le rúlad a fene a szemfedelet!...

Hogy lett-e az átoknak foganatja, ezen már most hiába dévánkoz-nánk, de az bizonyos, hogy jeget aszalni többé egy putrilakó sem vál-lalkozott.

PEPESRŐL...

Akad tán még tekintélyes korú zentai, aki jól emlékezik Pepesre, a régi cigánykolónia egykori népszerű alakjára.

Mondják, hogy putrilakó volt az istenadta valahol kint a Gödrökben, s arról volt nevezetes, hogy amit a két szeme meglátott – s ha könnyen mozdult –, azt a két keze ugyan ott nem hagyta. Ebbéli természetét, hogy „hamarább megtalálja, mint más elveszíti” jól ismerték a csöszök, a budárok s a mezőkerülők. Szemmel is tartották, valahányszor az öreg a Mákos felé igazította szekere rúdját.

Egy ízben rajtaérte a csósz, amint az egyik krumpliföldön a termést dézsmálta lent a Koplalóban. Fülön fogta, s bekísérte Vukov Gligorije, az akkori rendőrkapitány elé. Az persze már jól ismerte a delikvenst, s rögtön ezzel a dörgedelemmel fogadta:

– Ejnye, Pepes, te mindig csak a bajt csinálod!

– In nem, instálum – szabadkozott az öreg –, hanem ű csináta – mutatott a kerülőre

*

Pepes, a régi zentaiak népszerű, közkedvelt cigányismerősét valamilyen mezei kihágásból kifolyólag (tilosba tévedt) a mezőőr bekísérte a rendőrkapitány elé.

– Mi a neved? – reccsent rá Vujić Gligorije.

– Pepes Firinc.

– Hány éves vagy?

– Ötvenkettő, kezit csúkolom.

– Mi a vallásod?

Pepes pislogva vizsgálta a rendőrkapitány tekintetét, és némi hallgatás után kibökte:

– Hát, csak az, ami a nagyságos kapitány úré.

– Honnan tudod, hogy én milyen vallású vagyok?

– Csak úgy gyanakszok, csúkolom a kezit a kapitány úrnak, de akármilyen vallású, jó lesz az nekem, ha má’ a nagyságos úrnak is megfelel.

– Hogyhogy? – képedt el Vukov.

– Hát csak úgy, mer’ ameddig ű oda nem gyitt, addig nem vút semmi baj!

Dühös lett a rendőrfőnök.

– De az istenedet, hát nem megmondtam már százszor, hogy ne bánts a másét?!

– Hát mi csinájjak, kapitány úr – védekezett Pepes –, amikó minden a másé?

*

Mesélik róla, hogy élete végén sokat betegeskedett, szegény. Nap-hosszat feküdt a hideg putriban, s göthölve várta, hogy kisüssön a nap, a beteg cigány – akkor még! – egyedüli orvosa.

Hiába. Az idő sehogyan sem akart kiderülni, s az ólomszürke esőfelhők az egész mennyboltozatot beborították. Megunva a várakozást, Pepes görcsös botjára támaszkodva elbotorkált a putriajtóig és onnan kémlelte a reménytelenül szürke eget, miközben keserűen felsóhajtott:

– Hej, nöp, te nöp, te nöp! Elbújtál, ugye? Megájj, sütnil te még, de mán – nem les kire!

RÉGI KOLDUSOKRÓL

Szegény Bocára, az egykori népszerű cigányasszonyra még sokan emlékeznek a tornyosiak közül. Kéregetésből tengődött az árva, s mivel egyik lábát húzta maga után, szárazkörösztölöben a „harmatverő” nevet ragasztotta rá a falu szája.

Az egyik jólelkű péknek sokszor megesett rajta a szíve, s kezdetben csak búcsúkor, János-napkor, később mind gyakrabban ajándékozta meg egy-egy darab friss kenyérrel. Idővel aztán Boca – ha volt búcsú, ha nem – odaszokott, s olykor igen tolakodó módon kérte azt, ami – úgy hitte – kijár neki. Egyszer az egyik hétköznap is beállított a pékmesterhez.

- Jánuskám, adjál mán egy kis kinyeret, mer’ olyan íhes vägyok!
- Nincsen, Boca.
- De olyan jú vägy, mint a reggeli härmät!
- Akkor sincsen kenyér, Boca!
- Olyan szípsíges vägy, mint a häjnäl!
- Értsd meg, nincsen több kenyér! Amit ingyér’ süttöttem, azt már elvitték mások.
- De Jänuskám, csak egy kicsi dära bot adjäl! Montam män, hogy olyan szíp piros vägy, mint a rúzsä?
- Még ha olyan vägyok, akkor sincsen kenyér! Elfogyott.
- Hät nem ädsz egy kis dära bot se?
- Nem adhatok, Boca! – gyözögette a mester türelemmel.
- No hät äkkor tudd meg, hogy nem is vägy olyan jú, mint ä reggeli härmät, se nem olyan szíp, mint a häjnäl, meg nem is piros, mint ä rúzsä, hänem csäk olyan filveres, mint... äz ülepem! – vonta vissza előbbi bókjait Boca, s nagy dohogva bicegett ki a pékmühelyből.

*

Az utolsó szót – igaz – nem ilyen szépen mondta, hanem a maga füstösebb módján, s úgy lenne az igazi, de én már csak ilyen megszépítve írom ide – nehogy megbotránkoztassam a nyomdafestéket.

BIRTOKVÉTEL

Mesélik Bagi Fülöpről, hogy mindig ócska, elkoszolódott, viseltes ruhát hordott. Igáskocsijának hiányzott az oldala, kotyogott a tengerlye, mert kulimászt sose látott egész életében, s lovának szerszáma sem sallangos bőrből, hanem csak kenderkócból készült. Féderes ülés?! Ugyan... Megtette azt egy zsák szalma is Bagi uramnak, mert ő aztán nem sokat adott az efféle úri passzióra.

Mesélik róla, hogyan jutott kezére az Engelmann-féle nagybirtok.

Neszét vette, hogy az uraság túl akar adni az egész birtokállományon, ezért hát befogott egy reggel, s jó korán megérkezett ki a nagy-

tanyára. Ott csak az intézőt találta, aki azt gondolva, hogy koldussal van dolga, kiküldött a cseléddel egy szakajtó kukoricát a kocsihoz. Bagi uram megköszönte, s aztán megérdeklődte a küldönctől, hogy ott van-e az Engelmann nagyságos úr. Amikor meghallotta, hogy nincs még, de jönni fog hamarosan, hát ott maradt a bekötő út végén, és hozzáfogott bicskahegyezgetni a szalonját. Az intéző azt gondolva, hogy az öreg tán kevesli az alamizsnát (s nehogy az uraság felrója: üres kézzel küldi el a koldust), még egy szakajtó kukoricát vitetett neki azzal, hogy de most már menjen Isten hírével. Közben megérkezett hintóján az uraság, és Bagi Fülöp utolérve őt, még az udvaron szóba elegyedett vele.

– Hallom, nagyságos úr, eladó a tanya.

– Jól hallotta, öreg. Hallja, maga úgyis nagy darab földet jár be így kéregetve, sok emberrel találkozik, kommandálja el valakinek! Jó cenzárpénzt fizetek érte.

– Osztán mire tartja a nagyságos úr, hogy elkommendálhassam? Meg hát azt is szeretném tudni, ugye, hogy mennyi lesz mégis az a cenzárpénz? – verte a vasat Bagi.

– Nézze, tatám, ennyi meg ennyi az ára, s ne féljen, megkapja maga is a járandóságát.

– De tán lesz ebből engedve is?

– Hát... Lesz, lesz, csak maga javasolja!

– Osztán mégis... mennyi az utolsó ára?

Mikor így lassan mindent kiszedett az uraságból, mondják, hogy Bagi uram kiszólt a kocsihoz az asszonyok:

– Hé-kám, hozd csak azt a zsákot (ti. abban volt a pénz)! Megvettem a tanyát!

Azt is mesélik, hogy nemcsak a szenzál-pénzt vonta le a tanya vételárából, hanem még a két szakajtó kukoricát is megtartotta magának, mert úgymond, ha koldusként is, de azt ő kapta – így hát megilleti.

TELHETETLENSÉG

Igen fukar gazda hírében állott R. J. a több száz láncos nagygazda, aki – mint mondták – még magától is sajnálta azt, amije volt, hát még másától... Krajcároskodott ahol csak lehetett, s még enni sem mert eleget. De olyan is volt az, mint a lábon járó hét szűk esztendő.

Amilyen volt az élete, olyan volt a kedve is: savanyú, zsémbes, örökké elégedetlenkedő, amolyan „fatökű” embernek ismerték a cselédjei. Mindig talált valami kifogásolnivalót hol az elvégzett munkában, hol az időjárásban. Sose volt jó neki semmi.

Történt, hogy a két háború között akadt egy olyan esztendő, amely különösen jól bevált, s a vetemény, a gabona, a gyümölcsös mind többet hozott a vártnál. Mindenki elégedett volt, csak éppen R. uram rázta a fejét, s hümmögött nagyokat, amikor a gazdakörben a többiek a bő termést emlegették.

– Ugyan, bátyám, maga még most sincs megelégedve? Ne kísértse mán az Úristent no, mer majd meglátja, megbünteti!

– Hát nem mondom én, *elégedve* vagyok, de megelégedve... azért mégse.

– De hát lett kennek is mindene büven: krumpli, búza, árpa, kukorica...

– Lenni lett, az igaz, elég szépen, nem panaszkodhatok, csak az a fél vadrák mák ne lett vóna olyan férges...

ARRA TÁN CSAK ELEGENDŐ...

Régebben, a két háború között történt.

Megözvegyült a zentai gazdatársadalom egyik igen jeles és kapaszkodó tagja, aki ahol csak tehetette, minden módon gyarapítani igyekezett a vagyonát. A gyászév letelte után kinézett hát egy magához illő, módos hajadont, és elhatározta, hogy feleségül veszi. Annál is inkább, mert boldogult apja arra tanította:

– Mindegy, fiam, hogy honnan nőülsz, mert amelyet szakítasz, olyat szagulsz, de egyre vigyázz: arra, hogy az anyós meg a hozomány is – földbe legyen!

Itt, a menyecskejelölnél adva volt mind a két föltétel, csak még azt nem tudta a gazda, hogy leendő felesége mekkora atyai jussot is hoz magával a házasságba. Mivel megkérdezni, mégis, restellette, megbízta Stöckl Jenőt, az akkori adóhivatali tisztviselőt, tudná már meg a telekkönyvből, mennyi hozományt kap az esküvő után a felesége.

Stöckl, a félszeg és mindig szolgálatkész hivatalnok, készségesen el is járt az ügyben, s pár nap múlva jelentette a nagygazdának, hogy a menyasszonyra 60 láncc prima termőföld vár.

Úgy látszik, a vőlegényjelölt többre számított, mert a hírre száját félrehúzza hümmögetni kezdett:

– Hm, hm... 60 láncc? Soknak ugyan nem sok, de azért – kinyérkére tán csak elég lesz...

SZÓBUL ÉRT AZ EMBER...

Részesek arattak az egyik tehetős zentai gazdánál a harmincas évek közepe táján. A kaszások és a marokszedő lányok, asszonyok el-látásáról – egyezség szerint – a munkaadó gondoskodott.

Fukar volt a gazda, aki még magától is sajnálta a jó kosztot, hát még a munkásaitól! Nem átalott hetenként kétszer-háromszor is krumplis tésztát vinni ki a földre az aratóknak. S hagyján, ha még rendes lett volna az a krumplis tészta! De – mint azt az egykori kosztosai beszélnek – nem látott az se zsírt, se tojást, semmi fajta kenőcsöt, ami valami kis ízt adott volna neki legalább. Odaragadt a szájpadról, s majd kiguvadt az emberek szeme gubója, amikor nyelni köllött.

Az első héten még csak megették valahogy, nem szóltak, mert tartottak tőle, hogy jövő nyárra majd nem fogadja föl őket a gazda, mert hogy olyan válogatós a természetük, de a második héten már nagyon elégük lett az egyhangú menázsiból. S amikor legközelebb újra ezzel a nyögvenyeli étekkel traktálta volna őket a munkaadójuk, az egyik

sokat próbált nyelves marokverő asszony fogta a kukát meg a parasztányér krumplistésztát, odavitte a föld szélén kókadozó bodzabokor hűvösébe, és a kukával szaporán lyuggatni kezdte a száraz tarlót.

– Megbolondultál, Maris?! Mít csinálsz? – képedt el a gazda.

– A tüve istenit ennek a krumplis tésztának! Elültetem má’, hogy ne szerencsétlenkedjék kee ide vele hetenkint annyiszor ebbe a dögmelegben! Itt tán kikel a hűvösben, oszt jövőre majd csak úgy szemezgetjük innen a bodzafáru e, ördög b’on a magjába, de még annak is, aki kitanáta!

Szóbul ért az ember, még ha fősvény gazda, akkor is...

Mondják, hogy aznaptól kezdve a krumplis tészta csak lekerült a gazda aratóinak étlapjáról.

KANÁSZLECKE

Két testvér szolgált a közismert zentai gazda tanyáján, egyikük kiskanász, másikuk meg, a nagyobbik, csordásgyerek minőségben.

Rendes helyen az volt a szokás, hogy a kiscseléd vagy a béres együtt evett a gazda családjával ugyanazt, amit a többiek. Kezdetben a gazda vagy a gazdáné szedett neki az ételből, később, amikor már megtanulta a rendet, vagy amikor megismerték, ő maga szedhetett a családtagok után. Ha látták, hogy nem pákosztos vagy pazarló, még a szalonnát is rábízták: „Ott a kinyér meg a szalonna, szógáld ki magadat!” – mondták neki.

A rendes helyen.

Ám akadt olyan gazda is, akinek tanyájában olyan változatos koszt járta, mint az egyszeri asszony konyháján: hol savó, hol író.

A két kanászyerek is már decemberben ráunt a sült tökre, mert ahogy befogott az idő, furton furt csak tök járta reggelire. Elhatározták hát, hogy kerülő úton adják a gazdáék tudtára: nem csupán tökkel él a cseléd, hanem Istennek egyéb „igéjével” is.

A csontos héjú tököt a gazdáné a kemencében sütötte, mégpedig úgy, hogy a tévőt mindig betapasztotta, nehogy kipárologjon a gőz.

Egy esős napon, amikor beszorult a jószág, a két gyerek megelőzve a gazdánét, kivette a tököt a kemencéből, és sár helyett sült tökkel tapasztotta körül a tévőt.

– Ki csinálta ezt?! – sápirozott le s föl a gazdasszony, de aztán rájött, hogy csak a kanászok lehetnek a levelesek, mert ők műnyázkodtak a kémény alatt korán reggel.

A gyerekek először tagadták, de mikor a gazda a vizes kötelet kezdte emlegetni, csak bevallották, hogy ők tették.

– De hát miért?!

– Panaszkodtunk a szomszéd gazdának, hogy mink itt csak tököt kapunk reggelire. Ő mondta, hogy a tök nem enni, hanem tapasztásra való. Ezért kentük be a kemence száját, mert gondotuk, hogy többet akkor nem köll tököt enni.

A krónikás szerint elröstelte magát a gazda (nem is annyira a kanászhai, hanem a szomszéd miatt), s attól kezdve más is járta frustokra – no persze a sült tökön kívül!

A FORTÉLYOS BÉRES

Régen történt, 40–50 évvel ezelőtt.

Abban az évben nagyon korán beállt a tavasz, és a fukar nagygazda kihasználva a jó időt, már februárban kiküldte a béresét árpa alá szántani.

Már virradatkor belefogott munkába a béres, s kilenc óra körül, hogy az ökrök is kifűjják egy kicsit magukat, no meg, hogy ő is harapjon valamit, kiállt a forgóra. Amikor kibontotta a tarisznyát, elképedve látta, hogy csak kenyeret meg fahajú sült tököt rakott bele a gazda felesége. Feldült a legényben a kisszék, és elkáromkodta magát. Hogyné! Mert hiszen jó étel a sült tök (már annak, aki szereti), de aki egész télen azt fogyasztja, az már nagyon unja február derekán. Fogta hát a legény, s dühében odavágta a tököt az út mellett szomorodó árva kőkereszthez.

– No, Jézus, egyél sült tököt, te úgyis könnyebben győződ állva!

Otthon nem szólt semmit, de elhatározta, hogy ha másnap se változik a menázi, bosszút áll a gazdáékon.

A következő nap reggelén megisméltődött az előző napi história, azzal a különbséggel, hogy a béres most a kereszt helyett az ökröket kente be az elnyálkásodott mézű sült tökkel, amiből – kiadós porció lévén – még a kocsi oldalára is jutott bőven. Utána, mint aki jól végezte dolgát, lefeküdt a kocsi hűvösébe terített cele-culára, mivel szokatlanul melegen sütött a kora tavaszi nap. Elaludt.

Közben a gazda kijött a földre, hogy megszemlélje, halad-e a munka. Éktelen dühbe gurult, amikor meglátta a hűsölő bérest:

– Lepihentél, te anyagyász!? Ezért küldtelek én ide, dögleni? Te naplopó, te! Még arra se vagy érdemes, hogy rád süssön az úristen napja!

– Hát... azért is bújtam ide a kocsi árnyékába – válaszolta faarccal a béres.

– Ez meg mi? – riadt föl a gazda, mikor meglátta a tökfoltos kocsioldalt, s észrevette az ökrök szőréen pásztában szétkent sült tök maradékot.

– Ez? A reggeli sütt tök – magyarázta nagy flegmával a legény –, majd hozzátette:

– Rájuk kentem szegínyekre, hogy nyalogassák, hadd kóstolják már meg úk is, milyen jó kosztón él gazduraméknál a béres.

HASZNÁLT A LECKE

Két béres is szolgált az egyik zentai nagygazda tanyáján. Emberséges módon bánt a cseléd tartó mind a kettőjükkel, s a legények elégedettek is lettek volna a hellyel, csak a kosztal nem voltak kibékülve. A tanyán ugyanis a gazdáné viselte a kalapot, ő pedig nagyon „beosztó” volt. Azt tartotta, hogy „a torkon lemén egy vagyom”, ezért hát úgy váltogatta a kosztot, mint Dócziné a krumplit: hol sütötte, hol meg főzte (héjában).

Különösen a reggelire kapott sült tökkel teltek be a béresek. Mert őszkor ugyan még úgy fogadták, hogy „újság a hasamba”, hidegtelelés

a pokolba!”, de tél derekán már ráuntak a nyálkás, vizenyős tökre, s ha reggelire ott találták az asztalon, hát akkor feszítették az Istent, az-az káromkodtak, mint a lacibetyárok.

A béresek a gazdalakás mellé ragasztott nyárikonyhán szokták fogyasztani a reggelit. Ilyenkor rendszerint a gazda is odaült közéjük, no, persze nem enni, csak beszélgetni.

Egy napon a két béres elhatározta, hogy véget vet az egyhangú menázsinak. Összebeszéltek: ha másnap reggel is sült tököt ad a gazdáné, akkor „összevesznek” a gazda előtt, és a tököt egymás fejéhez vagdos-
sák, de úgy, hogy a gazda is kapjon belőle.

Másnap persze opetútból tököt tálalt a gazdasszony, mire a két le-
gény olyan parádés verekedésbe kezdett, hogy a gazda – aki komoly-
ra vette a huzakodást – rémülten inalt ki a kiskonyhából.

Odabent a legények (röhögve randalíroztak) káromkodtak még egy darabig, csapdosták a tököt a falhoz, s mikor már jól kipingálták a nyári konyha falát, abbahagyták.

Meséli a krónika, hogy töknek többet a színét sem látták a tanyán a béresek, nemcsak abban, hanem még a következő esztendőekben sem.

KIADÓS POGÁCSA

Részes munkások csépeltek valamikor Bata Ádám tüzesgépével a bogarasi határban. Előbb a nagyobb tanyásgazdák szérűit látogatták, de a negyedik hét végén sort kerítettek a kisparasztkozás tagaira is.

Mazaló falu alá érve megszaporodott a munkájuk, mert ott minden gazdának külön szérűje volt a saját portáján. Morgott is a gépész, nem szerette, mert a húzatas meg az állítgatás (naponta három helyre is kel-
lett vontatniuk) sok időt kívánt, de a részesek örültek, mert azt remél-
ték, hogy a faluban majd jobb koszt járja, nem úgy, mint egyik-másik
nagypanyán.

Csakhogy – nem ismerték a mazalóiak kissé „beosztó” természetét.

Az első csépeltezőnél se íze, se búze, zsiradék nélküli kásás tökle-
ves meg pohárral szagattott pogácsa várta őket.

Persze, sehogy se ízlett az ebéd, de azzal biztatták egymást az emberek, hogy majd... a másik helyen – uzsonnára – biztosan gusztusosabb ételt kapnak...

De bizony, hiába reménykedtek, mert ott is töklelessel meg kőkemény gyúrott pogácsával kínálták a társaságot.

A vacsorát a harmadik háznál fogyasztották volna, de hiába ülték körül a leterített zsákra helyezett nagytálat, abban is – tökleves szomorodott, s mellette a szakajtóban a már jól ismert lapos, gyúrott pogácsa.

Leveskanalazás közben odaszólt az egyik részes a gazdasszonynak:

– Mondja, szülém, ugyan hun termett ez a nagyon jó ízű, fáintos tök?

– Miért?

– Mer' de e'mennék, osztán kiszaggatnám még a tüvit is, hogy többet sose teremne, ördögb'on a kezeszárába annak, aki elütette!

Ahogy ott törlik szemüket-szájukat a munkások, odajön a házhoz az első gazdáné, akinél a banda az ebédet fogyasztotta.

– Tán' otthagytunk valamit, nénémasszony? – kérdezte tőle a gépész.

– Nem, nem, csak tudják, átgyüttem már, hogy megnézném, maradt-e még a déli pogácsából valami, mert azt ebéd után átvittem a szomszédba, onnan meg aszongyák idehozták...

Ekkor derült ki, hogy mind a két alkalommal a déli pogácsát látták viszont a részesek, ezért volt az annyira ismerős a számukra.

– No, Jóska – szólt a gépész a fűtőnek (úgy, hogy az ott tébláboló gazdák is meghallják) –, mondtam ugye, hogy ne füttyögess annyit húzatas közben, mert látod, a tök is meg a pogácsa is csak jön utánunk, osztán kísér bennünket, akár az átok!

TARHONYAVADÁSZAT

Kaszálni tudó napszámosokat fogadott fel aratásra az egyik kispiaci nagygazda. Akkoriban – a két háború között – kosztot is kaptak a részesek, akiknek a gazdasszony főzött – ha volt mit. Mert szerződés szerint ugyan jó szalonnát ígért a bérlő, de aztán ugyancsak megrövidítette a munkásokat. Amikor követelöztek az emberek, tréfával ütötte el:

– Énnám mindennap „ódalast” ehetek (már ti. oldalt fekve).

Bizony nemegyszer kellett vele cigánykodni az embereknek a kijáró élelemért.

Egy ízben az aratók között volt egy jó humorú napszámos is, aki alaposan rápirított a fukar gazdára a többiek előtt.

Aratásban leginkább tarhonyaleves járta, mert az olcsó is volt, meg az készült el leghamarább. A munkások ott ettek a leterített zsákokon a bogrács körül, a gazda meg ott járt-kelt és nézte, ki hogyan fal, mennyi kenyeret pusztít, ki a nagybélű, hogy azt aztán jövőre ne fogadja föl.

– Matyi bácsi! – szólt oda neki kanalazás közben a részes.

– No, mi köll már megint?

– Ugyan vezesse ki kend az istállóból a Csillagot!

– Mít akarsz vele?

– Ráülök, oszt fogok egy tarhonyát, mer’ gyalog nem érem utol...

AZOKAT Ő IS SZERETI...

Felsőhegyen, a Tóth Urbán-féle vendéglőben játszott a banda, s a hangulat is igen emelkedett volt már. Búcsú lévén, sokan tartózkodtak a kocsmában, többek között B. M., az egyik szűkmarkú nagymaximumos idősebb gazda is, aki mulatni ugyan nemigen szokott, de a nótázó kedv, no meg a társaság hangulata most őt is magával ragadta. Borból is jócskán a gallér mögé öntögetett már, ígyesen hát ő is együtt dallikázott a többiekkel, és mulatott is a maga módján – paraszti mértéktartással.

Gazdatársai közül, hol az egyik, hol a másik csúsztatott a primás markába egy-egy pirosat, s az öreget is noszogatni kezdték: adjon már ő is a zenészeknek.

A bácsi elő-elővette a bugyellárist, s még a hüvelykujját is megnyalazta; de aztán addig simogatta a bankókat, amíg az erszény újra hiánytalanul visszakerült a helyére.

Idő teltén, egy jó fertály óra múlva megint bordán lökte valaki az öreget, hogy ne teketóriázzon, fizessen már, ne mulasson potyán a töb-

bi zsebére. Újra előkerült hát a buksza, amelyben élire állítva ott sorakoztak a kék, a piros meg a zöldhasú bankók. Forgatta, lapozgatta az öreg őket, gondolkodott, majd egyszer csak kinyálazott egy gyűrött, hasadozott szélű, barna színű régi 10 dinárost. Azt nyújtotta a primás felé.

– Miklós bácsi, a pirosabbjából! A pirosabbjából! – biztatta volna a primás, de az öreg lehűtötte:

– Hát öccse, azokat én is nagyon szeretem ám!

NAGYGAZDA-SZÁMADÁS

Az alábbi történetünk a most átadott kanizsa–törökkanizsai tiszai híd elődjéhez kapcsolódik.

A húszas évek közepén megrongálódott a Kanizsa–Törökkanizsa közötti régi fahíd (nekiment egy uszályt vontató hajó), s a községi előljáróság a javíttatás céljaira utólagos adót vetett ki Kanizsán. Mezőgazdasági község lévén, a városatyák a kivetésnél a földet vették alapul, és minden láncc földtől 10 dinár adóelőleget állapítottak meg hozzájárulás címén. A kereskedőknek, iparosoknak pedig annyiszor tíz dinárt kellett fizetniük, ahány láncc földnek megfelelő jövedelmük volt.

Két kanizsai szomszéd, az egyik 15 lánccos kisgazda, a másik 150 lánccos gazdag, de szörnyen fukar basaparaszt, beszélgették a híd-ügyet.

A kevesebb földű helyeselte, hogy lám, milyen okosan fundálták is ki a községi potentátok a híd megcsináltatását! Így egy adófizető polgár sem károsodik, hiszen jövőre úgylis jóváírják majd a befizetett pénzt adóba, az a 10 dináros kiadás pedig alig jelent terhet az adófizetők számára.

Mire a nagygazda:

– Könnyen beszél ám az olyan, akinek csak annyit köll adni, mint neked, öcsém! De mit szóljak én, akinek éppen a tízszeresét köll befizetnem? Teher ám az, de még mekkora!

– Már megbocsásson, szomszéd – így a kisebbik gazda –, melyikünk a bolond? Hát nem könnyebben fizeti meg maga a 150 lánctól a 10 dinárt, mint én a 15-től a tizenötször tízet?

A pitykés mellényű, pókhasán aranyláncos nagygazda így válaszolt:

– Ha kettőnk közül egyikünk a bolond, akkor nyilvánvalóan az, amelyikünk nem tudja, hogy mi a különbség a 150-szer 10 dinár meg a 15-ször 10 dinár között. Bizony, öcsém!

MUZSIKUS ÖNÉRZET

A harmincas évek elején bekövetkező nagy gazdasági pangás idején R. János gazda betért a Fűr-féle kocsmába, ahol igen sanyarú körülmények között vegetáltak a szegény zenészek. Ugyanis az emlékezetes gazdasági krízis igen-igen megritkította a vendéget, s a népi zenekar érdemes tagjai csak úgy lézengtek, lötyögtek az üres kocsmaszobában, miként köcsögben a plajbász. Bizony, keserves idők voltak azok. „Olyanok, hogy 10 dínárér’ akár fél napig is e’ muzsikát egy lábon a banda” – idézi e rossz emlékezetű kort az egyik kiérdemesült öreg muzsikus.

Felvillant hát a zenészek szeme, amikor meglátták R. gazdát, aki nótabarát, mulatós kedvű ember hírében állott.

Elemér, a Zsadányi familia még ma is sokat emlegetett, hírneves cigányprímása rögtön oda is lépett a vidéki kiskirály asztalához, és csendes könyörgésre fogta: segíjje mán meg őket a tekintetes úr, há’szen sose vót szűkmarkú.

– Rendben van, Elemér! Fölpakolunk két kocsira, osztán csapunk egy kis murit odakint a nagytanyán. Kaptok enni, inni, s a végén még 100–100 dinárt fejenként, de – van egy kikötésem.

– Halljuk, János bátyám!

– Mielőtt vacsorához ülnétek, mindegyiktek fog egy kapát, s megkapál nekem egy sor kukoricát.

Szíven ütötték a kiváló muzsikust. Ismert prímás volt, s mióta két-ágú, vonón kívül aligha fogott más szerszámot a kezében. Művészi önérzetében találta hát megsérteni őt a nagygazda. Kapát a kezébe?!? Cigányprímásnak?

Egy pillanat alatt megért benne az emberméltóság tudata. Hátrált egy lépést, fölvetette a fejét, és így vágta oda a tapintatlan nagygazdának:

– Gazd’uram! Én muzsikus vagyok, nem napszámos. Majd megkapája az, aki elütette.

KI KIT CSAPOTT BE?

Hogy olesón ússza meg a kukoricaszedést, Mata Farkas nagygazda állítólag 12 lánc kukoricát adott ki – tíznek a fejében! – a cigányoknak szedésre. Bele is fogtak azok a munkába, de csakhamar megunták. Lassan, keservesen haladt a szedés, nehezen lehetett a vastag, erős csutkát letörni a szárról, no, meg a területet is sokallották, és a szomszédoktól érdeklődtek, hogy mekkora is az a föld, amit felfogadtak.

– Á, becsaptak benneteket! Megvan az még 13 lánc is, ha nem több! – pujgatták őket a szomszéd tanya lakói.

Több se kellett a vályogvetőkből lett kukoricaszedőknek! Be a gazdához a tanyára, s kezdtek regnálni rajta, hogy kössenek újabb egyezséget. Az meg azzal rázta le a nyakáról őket, hogy azt mondta nekik:

– Rendbe’ van! Ha tik úgy gondoljátok, hogy több, hát itt a mérőlánc, oszt mérjétek fel az egészet!

Szegény füstösök! Káromkodva húzták, vonszolták a láncot, jó fél napot elküszködtek vele, de sehogyan sem tudtak eligazodni rajta. Végül is lógó orral kullogtak be a láncsal együtt.

– No, hé, hát mennyi? – érdeklődött tőlük kaján képpel a gazda.

Röstellették az istenadták bevallani, hogy csak annyit értenek a földméréshez, mint vak kúdús a tetűfogáshoz, hát csak rámondták:

– Annyi az! Csak annyi.

– No, lássátok! Nekem lett igazam!

Legyintett a cigánybíró.

– Tuggyuk. Mindig a gazdának van igaza.

ELKÖSZÖN A KANÁSZGYEREK

B. B. tanyáján ugyancsak hitvány koszton tengődött a kiskanász, pedig nem mondhatni, hogy a napot lopta volna. Gazdája már hajnal előtt két héttel ébresztette, végezelődnie kellett a jószág körül, majd kicsapni a kondát, és azt hajkurászni mezítláb a tarlón behajtásig. A legeltetésen kívül ő végezte a többi munkát is, ami a tanya körül adódott: söpört, vizet húzott, vakart, ízikelt, szalmát hordott, almozott, szóval mindig foglalkoztatták, mert a kanásznak mindenki – még a söprű is – parancsolt. A kosztja mégis csak cibere – vagy tarhonya – meg céklaleves, azt főzte a gazdáné hónapszámra. Nem csoda hát, ha a gyerek furton furt éhezett. Bele is unt hamarosan a kanász-dicsőségbe, és elhatározta, hogy ő bizony nem szerencsétlenkedik tovább. Egy reggel fogta, behajtotta a rücskölő kondát, botra vette szegényes kis motyóját, s mielőtt búcsút mondott volna, a kapufélfának, beszólt a gazdához:

– Balázs bátyám, jó lesz új kanász után nézni, mert én – hazamegyek. Látom, vetéshön készülődnek. Hát csak vessenek kanászmagot is, egy holdat legalább, mert ennyi munka, meg ilyen koszt mellett aligha ki nem fogy belőle! No, hát akkor adjon Isten keenek jobb kanászt, nekem meg jobb gazdát! – köszönt a surbankó legényke, s neki-vágott toronyiránt hazafelé.

A PÁKOSZTOS KANÁSZGYEREK

Gyenge koszton tengődött a kanászigyerekek gazduraméknál, akik azt tartották, hogy „a hason lehet legtöbbet szerezni”, ezért jobbadán csak sült tökön, tészta- meg hagymalevesen teletették a kiscselédet. Disznóvágás után végre szárma került az asztalra, és a kiskanász is azt kapott ebédre. A gyerek – húsrá éhezve – kifordította a bundából a töltelékét, és azt ette, a káposztát meg a hasáblevelet kitérta a tányérja szélére.

– Tán válogatsz? Ördög b'on abba a káka beledbe! – reccsent rá a gazda. – Mér' nem eszed meg a hasábját is?

- A ló se szokta megenni az abrakos tarisznyát – okította ki a gyerek a gazdát.
- Elhallgass, az anyád...! Az éppen olyan jó, mint a hús!
- Nem hiszem azt, gazduram – tamáskodott a gyerek –, mert akkor a kutyák már régen megették vóna kint a káposztaföldön az egészet!

JÁNÓ BÁCSI KÖLCSÖNT MEG TANÁCSOT AD

Apróbb kölcsönökkel szokta segítetni a nála dolgozó részeseket, napszámosokat Jánó bácsi. No, persze, mindezt nem makulátlan keresztényi szeretetből, hanem inkább számításból cselekedte: ezzel kötötte magához az olcsó munkaerőt. Ha ugyanis valamelyik felfogadott embere munkavállaláskor megkérte a szokásos napszám árát, azt így környékezte meg:

– Ne kérj már annyit, no! Tudod, hogy a múltkorjában is kiségitettek...

És mert furton furt tartoztak neki, meg rá is voltak szorulva, így hát az embereket mindig rávitte a kénytelenség, hogy engedjenek.

Mesélik, hogy egyik sok bajú napszámosa házat akart építeni valahol a szegénysoron. Telket a község adott, a falakat pedig a rokonság verte fel mívában. Hanem tetőre meg ablakokra még így sem futotta a szegénységéből. Elment hát az ember Jánó bácsihoz, és előadta a kérelmét.

– No, ülj le csak itt kint – mondta a gazda, aki a gangon fogadta a vendéget –, majd bemék, osztán megpróbálok egy kis pénzt összehozni.

Ült, ült kint az ember, hogy már szinte bele is unt a nagy várakozásba, míg végtére csak kijött Jánó bácsi, aki éppen úgy tett, mintha tényleg egyenként kellett volna odabent összeszednie a garasokat.

– Hát nézd, ennyit adok a tetőre, e... – adta át a kért összeg *egy részét*. – Az ablakot meg majd akkó csináld meg, amikó lesz rá pénzöd! Nem muszáj ám ablakon kukucskálni. Állj ki inkább a ház elé, úgy többet is láthatsz.

TANÁCS

Pecellón történt, hogy egyszer az emberpiacon álldogáló napszámosok közé odaállított P. K., egy rátarti, olyan ki vagyok–mi vagyok fajta, tehetős nagygazda. Átaljás munkásokat keresett volna, akik learatnák a búzáját. Alkudozni kezdett az emberekkel, de amellett hogy kevés bért ígért, még azt is elvárta volna, hogy az átaljások az aratáson fölül – csak úgy robotban – megkapálják a kukoricáját. Persze, nem tetszett az embereknek ez a kihasználás, morogtak érte. Akadt olyan bátor, aki hangosan meg is jegyezte:

– Mért köll ennyire húzni a szegényt? Nem röstelli magát?

No, annak mondhatták! Csak legyintett.

– Tik meg húzzátok a marokverőket!

– Jó, jó – vetették közbe az emberségesebb érzésűk –, de azoknak is élniük kell ám! Azok ugyan kit húzzanak, nem mondaná?

– Azok? Hát azok meg húzzák a nagygereblyét! – adta az „elmés” tanácsot a bölcs nagygazda.

HAJDANI GAZDA – EGYKORI CSELÉDJE

A kanizsai földeken gazdálkodó néhai K. B. rettentő fukar, zsugori ember hírében állott. Pedig – mint mondják – száz láncon jóval felülhágott a birtoka. Hajszára ilyen volt a felesége is, aki képes volt 18 kilométerről begyalogni egy pár kisgalambbal a kanizsai piacra, csak azért, mert ott néhány koronával többért lehetett túladni rajtuk. A szerzés, a gyarapodás, a föld volt az istenük. Ha két tanya között egy nadrágszj szélességű földsáv eladásra került, az öreg K. B. biztos odaszemtelenkedett közéjük, és ő vette meg a keskeny földdarabot.

Szóbeszéd volt, hogy fekete kenyéren, kicsi szalonnán, meg nagy vöröshagymán akart sok munkát végeztetni a cselédeivel és a részes munkásokkal.

Mesélik, hogy egyszer a felesége így sopánkodott a szomszédaszonyának:

– Én nem tudom, hogy lehet az, hogy maguknál a kiskanász itt van három-négy esztendeig is, utána megmarad béresnek, osztán még innen is nőszül. Nálunk meg, ha az uram felfogadja az egyik héten, a másikon már odébb áll, pedig – nem röstellek neki napjában háromszor is levest főzni.

– Na, lássa, ez a baj, Kati néném – okította fel a szülét a szomszéd-asszonya. – Próbáljon neki csak délbe’ főzni, jó, kiadós, tűrős bablevest oldalassal. Vacsorára meg a híg tésztaleves helyett túrót vagy tejet adjon nagy karaj kenyérral. Én így szoktam. Próbálja csak meg maga is! Meglássá, hogy megmarad a tanyán maguknál is a kiskanász!

*

Annak idején állhatták a tanyájukat a béresek. Ugyanis ősz felé, amikor a nagyja munkát már elvégezték, rendszerint úgy intézte a gazda, hogy összevevessenek, és hogy a béres odábbálljon egy dűlővel.

A kialakult bért persze nem fizették ki neki.

Egyedül egy alkalmazottja tudott megmaradni náluk. Azon még az öreg sem bírt kifogni. Tempós, csendes beszédű, birkatürelmű legény volt az istenadta, akit semmi sem hozott ki a béketúrésből.

Egy ízben – ünnep lévén – a szüle kétféle kalácsot tett az asztalra, az üreset odarakta a béres elébe, a mákost meg az ura elé helyezte. A legény, mint aki észre se vette a nyilvánvaló megkülönböztetést, a leves után megtörölte a száját, s aztán az üres kalács fölött nyugodtan átnyúlt a mákosért.

– Te, Sándor – szólta rá az öregasszony –, én azt a Balázsnak süttem, mert ő azt úgy szereti.

– Én is.

KUKUCSKAI TALÁLÓS KÉRDÉS

Nyári este. Öreg parasztok ülnek a sarki kispadon. Bandáznak, meghányják-vetik a világ dolgait. Főleg a fiatalokról, a termésről, no meg az örök témáról: az adóról folyik a szóbeszéd.

– Szomszéd, keed, ugye, okos ember? – szólítja meg egyikük a másikat.

– Hogy én-e? Hát... nem azért, hogy tán... izé, mer' hát... szóval... 'szen persze, hogy a' vónék.

– No, ha olyan okos, akkor találja ki, hogy minek teremtette az Úristen a krumplit?

– A krumplit-e? Hát krumplinak.

– Azt hittem, okosabb kend, szomszéd! Mer' ám az Isten a krumplit nem krumplinak, hanem a fődtúró szegínynek teremtette. Úgy ám!

– Lehetséges, adja be a derekát a kérdezett.

– De azt tudja-e, hogy miért éppen neki?

– Mondjad, no!

– Hát csak azért, hogy a szegény ember is lehúzhassa már valamiről a bürt ebben az adóterhes világban.